

הַלְבוּת שַׁבַּת סִימָן רמג

ביאורים ומוספים

סימן רמג

דין המְשָׁפִיר שָׁדָה וּמְרַחֵץ לְאִינוּ יְהוּדִי

[משניב בהקדמה]

אַדְעָקָא דְנִפְשָׁה עֵבֵרִי וְכוּ', וְנִבְּאוּ לְחֻשְׁדוֹ שְׁעוֹשֶׂה בְשְׁלִיחוֹתוֹ¹
וְכוּ', זְהוּ דְבָאֵי אֲסוּר מְדִינָא² וְכוּ', וְגַם נִתְפָּרְסָם³.

1) דוֹקָא כְּשֵׁאִינוּ אוֹמֵר לְנַכְרִי לְעַבְדָּה בְּשַׁבַּת, אֲבָל אִם אוֹמֵר לוֹ לְעַבְדָּה בְּשַׁבַּת, כְּתַב הַחֲזוּיָא (שְׁבִיעִית ס"ד ד' ס"ק ב') שֶׁאִפִּילוּ בְּאִרְסוֹת נֹחֵשֶׁב הוּא כְּשִׁלְחוּהוּ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל, וְאֲסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מְעִיקָר הַדִּין, וְכֵן מִשְׁמַע לְכַאוּרָה מִמָּה שֶׁכְּתַב הַמְּשַׁנֵּיב לְקַמְן (ס"י רמז ס"ק יח) לַעֲנֵן יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנָה מְעוֹתָיו לְנַכְרִי שִׁיתַּעֲסֵק בָּהֶם עַל מַגַּת שִׁיחֲלֹק אֶת הַרוּחִים בְּשׂוּהָ, שְׁהוּא כְּעַן אִרְסוֹת וּמוֹתֵר אִפִּילוּ אִם מִתַּעֲסֵק בָּהֶם הַנַּכְרִי בְּשַׁבַּת, וְבִלְבָד שֶׁלֹּא יֵאֵמַר לְנַכְרִי לְהַתְּעַסֵּק בָּהֶם בְּשַׁבַּת.

2) וּבִיאָר הַעֲרוּךְ הַשְּׁלַחַן (ס"י), שְׁכִיּוֹן שְׁאִיסוּרֵי שַׁבַּת שֶׁל שַׁבַּת חֲמוּרִים מְאֹד, וְהִרִי הֵם כְּעַן אִיסוּרֵים שֶׁל תּוֹרָה, לְכֵן גּוֹרֵז בָּהֶם אִף עַל הַחֲזוּד.

וּבִמְקוֹם הַפֶּסֶד גְּדוֹל, כְּגוֹן שֶׁקָּנָה הַיִּשְׂרָאֵל אֶת זְכוּת גְּבוּיַת הַמַּכְס מִן הַמֶּלֶךְ, כְּתַב הַרְמִיא לְקַמְן (ס"י רמז ס"ו) שְׁאִין לְחַשׁ מִשׁוּם מְרִאִית הַעֵיִן, וְיִכּוֹל לְשַׁכּוֹר נַכְרִי בְּקַבְּלוֹת שִׁיגְבָה אֶת הַמַּכְס בְּשַׁבַּת, אוֹ לְהַשְׁכִּיר לְנַכְרִי אֶת זְכוּת גְּבוּיַת הַמַּכְס עַל כֹּל הַשַּׁבָּתוֹת. אוֹלַם בִּיטוּל הַמְּרַחֵץ, כְּתַב הַמְּשַׁנֵּיב שֶׁם (ס"ק לה) שְׁאִינוּ נֹחֵשֶׁב הַפֶּסֶד אֲלֵא רַק מְנִיעַת רוּחַ, וְלְכֵן אֲסוּר לְהַשְׁכִּירוֹ לְנַכְרִי לְשַׁבַּת מִשׁוּם מְרִאִית הַעֵיִן.

3) וּמִשְׁמַע מְדַבְּרָיו שֶׁאִף שְׁכִירוֹת לְשָׁנָה אֲסוּרָה מְעִיקָר הַדִּין, וְהַקְּשָׁה הָרַעֲקִיא (בְּהַנְהוּת עַל מַגִּיא ס"ק ב'), שֶׁמִּלְשׁוֹן הַשְּׁרִיעַ שֶׁכְּתַב בְּטַעַם הַאִיסוּר לְתַת לְנַכְרִי מְרַחֵץ בְּקַבְּלוֹת אוֹ בְּשְׁכִירוֹת, שְׁהוּא מִשׁוּם שִׁיבּוּאוֹ לְחַרְשׁוֹ שֶׁמֵּא שֶׁכָּר אֶת הַנַּכְרִי בְּכָךְ וְכֵן לְיוֹם, מִשְׁמַע שְׁדוּקָא שְׁכִירוֹת לְיוֹם אֲסוּרָה מְעִיקָר הַדִּין, אֲבָל שְׁכִירוֹת לְשָׁנָה מוֹתֵר מְעִיקָר הַדִּין.

4) כּוּוֹנְתוּ, שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִדִּין 'שֶׁכֵּר שַׁבַּת', וְכִמוֹ שֶׁכְּתַב לְהֵלֵן (ס"ק ג.) וּבְטַעַם הַאִיסוּר כְּתַב לְקַמְן (ס"י שו"ס טו), שְׁהוּא גּוֹיֵרָה מִשׁוּם מִקָּח וּמְמַכֵּר.

וּבִמְקוֹם הַפֶּסֶד גְּדוֹל, כְּתַב בְּבִיהֵיל לְקַמְן (ס"י רמז ס"ו ד"ה דְּבִמְקוֹם) שְׁמוֹתֵר לְקַחַת 'שֶׁכֵּר שַׁבַּת'. הוֹסִיף, שְׁבִיטוּל הַמְּרַחֵץ אִינוּ נֹחֵשֶׁב הַפֶּסֶד, אֲלֵא רַק מְנִיעַת רוּחַ בִּלְבַד, וּמִשׁוּם כֵּךְ הַשְׁכַּרְתוֹ לְנַכְרִי לְיוֹם הַשַּׁבָּת לְחוּד, אֲסוּרָה גַּם מִשׁוּם 'שֶׁכֵּר שַׁבַּת'.

וְלִשְׁכּוֹר חֲזוֹן אוֹ עַל תּוֹקַע לְשַׁבַּת יוֹם טוֹב, כְּתַב הַשְּׁרִיעַ לְקַמְן (ס"י שו"ס יד) שִׁישׁ אוֹסְרִים מִשׁוּם 'שֶׁכֵּר שַׁבַּת', וְיֵשׁ מְתִירִים כִּיּוֹן שְׁהוּא צוֹרֵךְ מְצוּהָ, וְכְּתַב הַמְּשַׁנֵּיב שֶׁם (ס"ק כד) שֶׁהַמְּנַגֵּד הֵקֵל, וְאִם לֹא קָצַב בְּתַחֲלִילָה שֶׁכֵּר עֲבוֹר תְּפִילָתוֹ, אֲלֵא שֶׁלֹּאֲחַר הַשַּׁבַּת נִתְּנָה לוֹ שֶׁכֵּר, כְּתַב הַמְּשַׁנֵּיב (שֶׁם) שְׁמוֹתֵר לוֹ לְקַחְתּוֹ, מִשׁוּם שֶׁנֹּחֵשֶׁב שֶׁכֵּר זֶה כְּמַתְּנָה וְלֹא כִּשְׁכֵּר שַׁבַּת'.

וְאִם שְׁכַרְוָהוּ לְחוּרְשָׁה, אֲלֵא שֶׁהִתְּנֵנוּ עֲמוֹ לְשִׁלְמָה לוֹ סָךְ מִסוּיִם עֲבוֹר כָּל יוֹם, כְּתַב הַרְמִיא לְקַמְן (ס"י שו"ס יד) שֶׁנֹּחֵשֶׁב הוּא כְּשִׁכְרִי יוֹם, וְאֲסוּר לְשִׁלְמָה לוֹ אֶת שֶׁכֵּר הַשַּׁבָּתוֹת אִפִּילוּ אִם מִשְׁלֵם לוֹ שֶׁכֵּר זֶה בְּהַבְּלַעָה עִם שְׂאָר יְמֵי הַחֲדוּשׁ. וּבִיאָר הַמְּשַׁנֵּיב שֶׁם (ס"ק יט), שְׁכִיּוֹן שֶׁהִתְּנָה עֲמוֹ לְשִׁלְמָה לוֹ סָךְ מִסוּיִם עֲבוֹר כָּל יוֹם, יִכּוֹל עַל הַבַּיִת לְחַזֹּר בוֹ בְּאַמְצַע הַחֲדוּשׁ וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְשִׁלְמָה לוֹ אֲלֵא עֲבוֹר הַיָּמִים שְׁעַבְדוֹ, וְלְכֵן נֹחֵשֶׁב הוּא כְּשִׁכְרִי יוֹם, וְאִם לֹא הִתְּנָה עֲמוֹ אֲלֵא רַק שִׁישֵׁלֵם אֶת שְׁכָרוֹ בְּסוּף כָּל יוֹם וְלֹא בְּסוּף תְּקוּפַת הַשְּׁכִירוֹת, כְּתַב בְּבִיהֵיל שֶׁם (ד"ה וְהַתְּנָה) שְׁאִין עַל הַבַּיִת יִכּוֹל לְחַזֹּר בוֹ בְּאַמְצַע

הַשַּׁבָּת, וּמִשׁוּם כֵּךְ אִינוּ נֹחֵשֶׁב כְּשִׁכְרִי יוֹם, וּמוֹתֵר לְשִׁלְמָה לוֹ אֶת שֶׁכֵּר הַשַּׁבָּתוֹת בְּהַבְּלַעָה עִם שְׂאָר יְמֵי הַחֲדוּשׁ.

וְאִדָּם שִׁישׁ לוֹ מְכוּנָה לְמִכִּירַת דְּבָרֵי מַתִּיקָה, וְנַכְרִים קוֹנִים מִמֶּנָּה בְּשַׁבַּת, כְּתַב בְּשִׁרִית שְׁבַט הַלֵּוִי (ח"ח ס"י כח) שֶׁאֲסוּר לוֹ לְהַנִּית מְכַסֵּף זֶה מִשׁוּם 'שֶׁכֵּר שַׁבַּת'. מֵאִידֵךְ, דַּעַת הַגְּרָשִׁיז׳ אוֹיַעֲרֵבֵךְ (שְׁשִׁיכ פכ"ט ה' ע') שְׁאִין בְּכָךְ מִשׁוּם 'שֶׁכֵּר שַׁבַּת', כִּיּוֹן שֶׁהַתְּשִׁלוּם אִינוּ עֲבוֹר פְּעוּלָה הַנְּעִשִׂית בְּשַׁבַּת אֲלֵא עֲבוֹר הַמְּצוּרִים בִּלְבַד, וְלְכֵן בְּמִקוּם שְׂרָק נַכְרִים מִשְׁתַּמְשִׁים בְּמִכּוּנָה, מוֹתֵר לְהַשְׁאִירָה לְשִׁימוּשׁ בְּשַׁבַּת, וְכֵן כְּתַב בְּשִׁרִית מְנַחַת יַחֲצֵךְ (ח"ג ס"י לד).

וְתִשְׁלוּם עֲבוֹר טְבִילַת נְשִׁים בְּמִקוּהָ בְּשַׁבַּת, כְּתַב בְּשִׁרִית נֹרַע בִּיהוּדָה (מֵהַדְּרִית אֵרִיח ס"י כו) שְׁאִינוּ נֹחֵשֶׁב 'שֶׁכֵּר שַׁבַּת' כִּיּוֹן שֶׁשֶׁכֵּר זֶה נִיתֵן אִף עֲבוֹר הוֹרָצוּת הַהִסָּקָה וְכוּד', וְעַד, שְׁכִיּוֹן שְׂרַחֲצִיגָה בְּמִקוּהָ מְצוּהָ הִיא, יֵשׁ לְצַרְף אֶת דַּעַת הַיֵּשׁ מִי שֶׁמְתִירָה הַמּוֹבָאֵת בְּשְׁרִיעַ לְקַמְן (ס"י שו"ס יד), הַמְּתִיר לְתַת שֶׁכֵּר שַׁבַּת עֲבוֹר מְצוּהָ. וְרֹאה מָה שֶׁכְּתַבְנוּ לְקַמְן (ס"י שו"ס יח). [וְדַעַת הַגְּרָשִׁיז׳ אוֹיַעֲרֵבֵךְ שֶׁם פְּכִיחַ ה' קמא, שֶׁלֹּא הוֹתֵר לְקַבֵּל 'שֶׁכֵּר שַׁבַּת' שְׁכּוֹלוֹת בוֹ הוֹרָצוּת, אֲלֵא אִם כֵּן הַהוֹרָצוּת שֶׁל הַבְּעִלִּים הִיוּ עֲבוֹר הַשִּׁימוּשׁ בְּשַׁבַּת עֲצֻמָּה, אֲבָל אִין לְהַתִּיר לְקַבֵּל 'שֶׁכֵּר שַׁבַּת' מַחְמַת הוֹרָצוּת שְׁאִין עֲבוֹר הַשִּׁימוּשׁ בְּשַׁבַּת עֲצֻמָּה, שֶׁאִם לֹא כֵן יֵהָא אָדָם רִשְׁאֵי לְהַשְׁכִּיר בֵּית לְחַבְרִי וְלְקַבֵּל עֲבוֹרוֹ 'שֶׁכֵּר שַׁבַּת', כִּיּוֹן שְׁכּוֹלוֹת בְּשֶׁכֵּר זֶה הַהוֹרָצוּת הַבְּנִיחָה].

[משניב ס"ק א]

או אֶפֶלּוֹ קָנָה וְיִשֵּׁב קָה וְנִקְרָא שְׁמוֹ עֲלָיו⁴.

5) וְאִפִּילוּ אִם יֵשֵׁב בָּהּ מַעֲט, מִשְׁמַע לְהֵלֵן (ס"ק יב) שְׁנִקְרָא שְׁמוֹ עֲלָיו, וְאֲסוּר לְהַשְׁכִּירוֹ מִשׁוּם מְרִאִית הַעֵיִן.

[משניב ס"ק ב]

וְכָל-שֶׁשֶׁן לְיִשְׂרָאֵל מוֹקְרָם⁵, דְּעוֹבֵר נְפִי מִשׁוּם לֹא תִתֵּן מִקְשָׁלִי⁶.

6) וְלִמְסוּר כְּלֵי מְלַאכָה לְיִשְׂרָאֵל הַחֲשׁוּד שְׁמֹא יַעֲשֶׂה בוֹ מְלַאכָה בְּשַׁבַּת, כְּתַב לְקַמְן (ס"י שְׁמוֹ ס"ק ז) שֶׁאִם אֲפִשֵׁר לְתַלוּת שִׁיעֲשֶׂה בוֹ מְלַאכָת הַיִּתֵר בְּשַׁבַּת, הִרִי זֶה מוֹתֵר. הוֹסִיף, שְׁאִין לַעֲשׂוֹת כֵּן אֲלֵא כְּשִׁישׁ לְתַלוּת שִׁיעֲשֶׂה בְּכָלִי מְלַאכָת הַיִּתֵר שְׁרִיגִילוֹת לַעֲשׂוֹתָהּ בוֹ, אֲבָל אִם אִין רִגִילוֹת לַעֲשׂוֹת מְלַאכָת הַיִּתֵר בְּכָלִי זֶה, אִין לְתַלוּת שִׁיעֲשֶׂה בוֹ מְלַאכָה מְשׁוּנָה, וְאֲסוּר לְמַסּוֹר לוֹ כְּלֵי זֶה אִם לֹא מִפְּנֵי דְרַכֵּי שְׁלוֹם.

7) וְאִם יִכּוֹל הַיִּשְׂרָאֵל הַמוֹמֵר לְשַׁכּוֹר מְרַחֵץ אַחַר מְנַכְרִי, מְבוּאָר מְדַבְּרָיו לְקַמְן (ס"י שְׁמוֹ ס"ק ז) לַעֲנֵן אִיסוּר 'לְפָנֵי עוֹרֵי בְּנֵיכֵי, שְׁאִין בְּכָךְ מִשׁוּם 'לְפָנֵי עוֹר'. אֲבָל אִם אִינוּ יִטוּל לְשַׁכּוֹר מְרַחֵץ אַחַר אֲלֵא מִיִּשְׂרָאֵל, כְּתַב הַחֲפֵץ הַיִּים (מְכַתְּבִים וּמֵאמָרִים ס"י כז) שְׁעוֹבֵר מִשׁוּם 'לְפָנֵי עוֹר' [כְּמְבוּאָר בְּמִשְׁנֵה לְמַלְךְ פִּיד מֵהַלֵּי מְלוּה וְלוֹה ה'יב].

וְאִף אִם מַחְמַת אִיוֹו שְׁהִיא סִיבָה לֹא חִילַל הַמוֹמֵר אֶת הַשַּׁבַּת בְּהַפְּעֵלַת הַמְּרַחֵץ, כְּתַב הִיד מְלַאכִי (כָּלֵל שְׁסו) שְׁעוֹבֵר הַמְּשַׁכִּיר עַל 'לְפָנֵי עוֹר', כִּיּוֹן שֶׁהַדְּרַעַת נֹטָה שִׁיסוּד אִיסוּר 'לְפָנֵי עוֹר' הוּא נִתְּנָה הַמְּכַשׁוּל, וְלֹא גְרִימַת הַכְּשִׁלוֹן. מֵאִידֵךְ, הַחֲזוּיָא כְּתַב (וִייד ס"י סב ס"ק כה), שִׁיסוּד הַאִיסוּר הוּא גְרִימַת הַכְּשִׁלוֹן, וְאִין הַמְּכַשִּׁיל עֲבוֹר אֲלֵא אִם כֵּן נִכְשֵׁל הַיִּשְׂרָאֵל בְּעִבְרָה, וְעִישׁ שְׁנִשְׂאָר בְּצִיעַ.

וְכַשְׁאוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל מוֹמֵר קוֹדֵם הַשַּׁבַּת שֶׁלֹּא יַחֲלַל שַׁבַּת, כְּתַב בְּשִׁרִית שְׁבַט הַלֵּוִי (ח"ח ס"י קסו או"ו ו' ס"י רנו או"ו ב) לַעֲנֵן הַשְּׁלוּחַ הוֹמְנָה לְשִׁמְחָה לְמֵי שְׁאִינוּ שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמְצוּוֹת, וְקָרֹב לְדוֹרָאֵי שִׁיבּוּא בְּשַׁבַּת עַל יְדֵי חִילוּל שַׁבַּת, לְשִׁמְרוֹת שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִשׁוּם סוֹרֵךְ חִילוּל ה': וּמִסִּיעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עִבְרָה [וְלַפְנֵימַיִם יֵשׁ בּוֹה אִיסוּר מִן הַתּוֹרָה], מִיִּמַּ יֵשׁ לְהַתִּיר אִם יִכְתוּב בְּהוֹמְנָה שְׁאִין לְחַלֵּל שַׁבַּת בְּשִׁבִיל כֵּךְ, וְכַעֲזָן זֶה כְּתַב בְּשִׁרִית אֲגָרוֹת מִשָּׁה נְאֻיחַ ח"ג ס"י לה) לַעֲנֵן מִי שִׁסִּיבֵם עִם

הַמְּשַׁךְ בְּמִילוּאִים עֲמוֹד 2

הלכות שבת סימן רמג

רמג דין המשפיר שדה ומרחץ לאינו יהודי, ובו ב' סעיפים:

א לא ישפיר אדם (א) מרחץ שלו (ב) לאינו יהודי. (ג) מפגי שנקרא על (ב) שמו, ואינו יהודי זה עושה בו מלאכה בשבת. (ד) דסתם מרחץ לאו לאריותא (פרוש). אריס הוא העובר לקח חלק משה ששיבחה לבעליו עבד, ואמרי שקל הרוח של ישראל, ושכר את האינדיהודי בקרף וכף ליום, ונמצא שהאינדיהודי עושה מלאכה (ה) בשליחותו של ישראל. אבל (ו) שדה שדה מטר, *שכן דרך לקבל שדה באריות, ואף-על-פי שיודעים שהוא של ישראל, אומרים האינדיהודי לקחה באריות ולעצמו הוא עובד. (ז) בתנור דינו כמרחץ. (ח) ורבים

(ב) שמו. דע שלשה חלוקים יש בדין שכירות: אחד, ששוכר לא"י שיעשה המלאכה בשדה או במרחץ והנזמים או הפרות יחלקו; ב', שהא"י נוטל כל הנזמים או הפרות וזמן לישראל דבר קצוב לכל שנה. והבי' חלוקים אלו מפרים בשדה ובמרחץ מדינא, דהא"י אדעתא דנפשה עבד, רק דקמים אפרו אלו הבי' חלוקים במרחץ משום מראית העין מפני דנקראת על שמו וכי'. אבל החלקה נ' והניו שיהיו כל הנזמים לישראל רק שישאל נזמן לא"י דבר קצוב לכל שנה.

באר היטב

זהו ודאי אסור מדינא אפילו בשדה, כ"ש ששוכר דהוי הא"י שלוחו של ישראל וישראל נהנה ממלאכה בשבת, דאף אם לא יעשה הא"י מלאכה בשבת ישל שפרו הדבר קצוב כל שנה, וליכא למיטר דהא"י אדעתא דנפשה עבד; כמילא אש' כמילא אש' מנהג רב אנשי הפקום להשיבנם או לתנם באריות כמבאר בסעיף ב', חזר להיות המרחץ בשדה, הבי' חלוקים ראשונים מטר והחלקה הני' אסור. ודע, דכל המטר שכירות דכאן הניו שהוא שוכרו דרך החלקה עם ימות החל, אכל ליום השבת

באר היטב

* שכן דרך וכי'. יש לעיין אם הפרוש דרב העולם נותנין באריות, וכן כתב הרא"ש שם בלשוננו סוף פרק קמא דעבודת גולות, אבל אם הפוסק שנה לשכר פועלים כמו אריות אסור, ולא יתלו באריות; ודלמא דבכהאי גוונא גמ' בן שרי, ובה שאמר בנקרא 'אריסא אריותא עבד' הניו שדרה נמי לתנו באריות, לאפוקי מרחץ דאין דרך לתנו באריות, וכמו שכתב הר"ן סוף פרק כל כהני, לפי שהוצאותיו מדין ושכרו מוצט ויודעין הכל שבשכיל ישראל הוא עושה, ומלשון הנכבדים מטמע כמו שכתבנו למעלה בשם הרא"ש, הנה לישנו בפרק ו מהלכות שבת הלכה טו: דבר ישראל דעליו קרי עליה, ואין דרך רב אנשי אותו הפקום

משנה ברורה

א לא ישפיר. דע ששלשה חלוקים יש: אחד הוא אריות, ששוכר לאינו יהודי שיעשה המלאכה בשדה או במרחץ, והנזמים או הפרות יחלקו. השני הוא שכירות, שאינו יהודי נוטל כל הנזמים או הפרות וזמן לישראל עבור שדה ומרחצו דבר קצוב לכל שנה. השני חלוקים אלו מפרים בשדה לגמרי, ובמרחץ רק מדינא, דאינו יהודי אדעתא דנפשה עבדו, אלא ששכמים אסור אלו השני חלוקים במרחץ משום מראית העין, מפני דנקראת על שמו, וזבואו לחשדו שעושה בשליחותו, אבל החלקה השלישית דהיא קבלנות, והניו שיהיו כל הנזמים לישראל, רק שישאל

נזמן לאינו יהודי דבר קצוב לכל שנה עבור פועלו, זהו ודאי אסור מדינא^(א) (ב) במרחץ, דהוי האינדיהודי שלוחו של ישראל, וישאל נהנה ממלאכה בשבת, דאם לא יעשה יום אחר יפסיד הישראל נזח אותו יום. ועל-כן אם מנהג רב אנשי הפקום להשיבנם או לתנם באריות, כמבאר בסעיף ב', חזר להיות המרחץ בשדה, השני חלוקים ראשונים מטר והחלקה השלישית (ג) אסור. וכל המטר שכירות דכאן, הניו שהוא משכירו דרך החלקה עם ימות החל, אבל ליום השבת לחוד אסור אפילו בשדה, וגם תפורסם^(ד). זהו עקרי הדינים שבסימן זה בקצרה: (א) מרחץ שלו. (ב) בין שכניהו בעצמו, (ג) או אפילו קנה ויטב בה ונקרא שמו עליו^(ה): (ב) לאינו יהודי. וכל-שכן לישראל מוקרי, (ג) דעובר נמי משום "לפני עור לא תתן מכשול"^(ו), וטעם זה שיש אף בשדה ובכל דבר: (ג) מפגי שנקרא. פרוש, (א) דמדינא שרי להשכירו לאינו יהודי לשנה או לחדש, שיתן לו כף ונכף, בין ישיק בו האינדיהודי בין לא ישיקו, וכל הרוח יהנה לאינו יהודי, דאסור שכר-שבת ליכא דהא משפכת היא לו לשנה, ואסור דאמינה לאינו יהודי בנדאי לא שיהי בשכירות, דלנפשה הוא עושה, ואפילו אם יש לו לאינו יהודי רק חלק בנזח המרחץ, גמ' בן אמרינן אדעתא דנפשה עבד, כמו שכתוב בסוף הסעיף, אלא שאסור בכל זה מפני מראית העין, שנקראת על שמו של ישראל, ויאמרו הבריות דשכירי-יום הוא ושלוחו הוא^(ז). ודוקא כשמשכירו לשנה או לחדש, אבל להשכירה לאינו יהודי לזמנים, שיתן לו האינדיהודי כל יום ויום שישקנו כף ונכף, אף דגם זה אדעתא דנפשה עבד, (ד) מכל מקום מדינא אסור, דהוי כשכר-שבת. (ה) ועיין לקמן בסימן רמד, דדבר האסור מפני מראית העין אינו אסור אלא בתוך התחום של ישוב ישראל: (ד) דסתם מרחץ, פרוש, דכתב להלן דשדה מטר להשכירו מטעם זה שיתלו באריות, ועל זה אמר דבמרחץ ליכא האי טעמא להחיר, דאין דרך לתנו באריות, (ו) ולא יתלו גמ' בן שהשכירו כפי האמת, דלא שכית: (ה) בשליחותו של ישראל. וזהו אסור גמורי, כמו שאמרו בכמה מקומות, דאמינה לאינו יהודי שבות, (ו) ואסמכתוהו אקרא ד"כל מלאכה לא יעשה בהם" ולא כתיב "לא תעשה", לרמו דאפילו על-ידי אחרים לא יעשה, (ז) ואפילו כשעושה בעצמו מלאכה של ישראל בשבילו, גמ' בן צריך לחכות בירו^(ח): (ו) שדה מטר. להשכירה לאינו יהודי בדבר קצוב, דאף דנקראת נמי על שמו כמו מרחץ, (ז) דכל מחבר סתמא שם בעליו עליו, ולהשכירו נמי (י) לא שכית כל-כף, מכל מקום מטר, דלא יחשדוהו בשכירי-יום, כדמפרש שכן דרך וכי', ולפיכך יתלו באריות, ואריות שרי, דאדעתא דנפשה עבד, כדלקמה בהנה"ה: (ז) ותנור. להשכירו תנור לאפות בו, דינו כמרחץ, דתנור נמי אין דרך להשכירו ולתנו באריות, כמו מרחץ, ויחשדו דשכירי-יום הוא אצלו: (ח) ורבים וכי'. משום דדרךבו לתנו באריות כמו שדה, ולפיכך להשכירו נמי מטר, וכדלעיל. ועיין ברין דמשמע, דאם אין דרך אנשי אותו הפקום לתן רבים באריות, דינו כמו מרחץ לאסור, דכאמת תלוי בכל אלו הדברים לפי מנהג המדינה, בין להקל בין להחמיר, וכדלקמה בסעיף ב':

שער הציזין

(ב) אף שכבאר היטב איתא דאפילו בשדה אסור מדינא, זה אינו, כמו שקבע המעון אברהם בסוף סעיף קטן ב', והעסקנהו במשנה ברורה סעיף קטן י' עין שם: (ג) הניו שאסור מדינא במרחץ, ובשדה הוא רק מפני מראית העין, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן י': (ג) מן אברהם בסעיף קטן ג ורא"י: (ג) סוף פרק קמא דעבודת גולות לענין אינו יהודי, עין שם: (א) מן אברהם בחלקת באר: (ד) שיש וקנא אברהם: (ה) אלה נכה ויפריקנים: (ו) רין בסוף פרק קמא דעבודת גולות: (י) עין בית יוסף בסוף סימן רמד מה שקבע על המכילתא בשם הסמ"ג, דפסקי סספקא לה אולי הוא דרשה גמורה, ועין לביש, אבל מכל הפוסקים מטעם דהא רק מדינא, ועין ברבב"ן שכתב גמ' בן זקסא שטעית היא במכילתא, וכן הפכים הנ"ל בהנהגותיו על המכילתא דנסתא העקרת היא כמו שכתבנו בלשוננו, ומילא מפרש בנדאי דאין בו אסור דאריסא: (ח) הנזח ממוני בפרק ו, וכן כתב הלבוש ומי אדם: (ט) עין לקמן סימן רמד: (י) רין:

הלכות שבת סימן רמג

דינים בשנה: הגה (ט) וְאֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא לַקְּחָהּ הַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי (י) רַק לְשִׁלֵּשׁ אוֹ לַרְבִּיעַ, וְיֵשׁ לַיִשְׂרָאֵל הַנֶּאֱמָר בְּמַה שֶׁהַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי עוֹבֵד בַּשַּׁבָּת, שְׂרִי, דְּאֲיִנוֹ־יְהוּדִי אֲדַעְתָּא דְנִפְשָׁה עוֹבֵד (כ"י) בְּשֵׁם מִימִינוּ מִ"ו זְבִי" ט"ו וְרַמְיָה בְּשֵׁם סוֹרִית):

ב יֵאָפְלוּ מִקְרָחַן אוֹ תַנּוּר, אִם הַשְּׂכִינִים שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה וְנִתְפָּרֵסם הַדָּבָר עַל־יַד־יָדָךְ שְׂאִין דְרָכּוּ לְשֹׂכֵר פּוֹעֲלִים אֲלֵא לְהַשְּׂכִינִים, וְיָבֵן אִם מִנְהַג רַב אֲנִישֵׁי אוֹתוֹ הַמְקוֹם לְהַשְּׂכִינִים אוֹ לְתַנּוּם בְּאֲרִיסוֹת, (יא) מִתֵּר לְהַשְּׂכִינִים לַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי אוֹ לְתַנּוּם לוֹ בְּאֲרִיסוֹת: הַגַּה וְאֵפְלוּ בְּמִקּוֹם הָאֶסוּר, אִם אֵין הַמְקָרָח אוֹ הַתַּנּוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל (יב) רַק שְׂכָרָם (ג) (יג) מֵאֲיִנוֹ־יְהוּדִי (יד) וְתוֹנֵר וְהַשְּׂכִינִים לַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי, שְׂרִי, דְּאֵין שֵׁם הַיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו (אי"ו בְּשֵׁם גִּאוּנִים), וְכֵן אִם יֵשׁ מִקְרָחַן (טו) בְּבֵית־דִּינָה וְאֵין רוֹחֲצִין בְּמִקְרָחַן רַק אוֹתוֹן (ז) (ח) שְׂבָבִיתוֹ, וְהֵם יוֹדְעִים שֶׁשְּׂכָרוּ

ג טור בשם רב האי ד' הרא"ש שם

שערי תשובה

באר היטב

לחוד אסור בכל גזרי, עין ט"ז: (ג) מא"י. כ"י כתב אפלו קנאו מא"י שרי להשכירו מן שעדן לא ישב בה ולא נקרא שמו עליה, ע"כ נראה להמיר אף בקנה, מ"א: (א) שְׂבָבִיתוֹ. ע"ע, הא כתב כפי רמב דאפלו דר בין הכותים יש לחש לאורחים הכאים שם, היג נחוש לה; ועוד, הא כ"י ידל שאסרו חז"ל משום מראית העין אפלו בסדרי פדרים אסור, ט"ו, ע"ש. והמ"א האריך והעלה דטרסי בעין, דעומד ברשות אחר כפי עצמו, ופלא יהא רוחצין בו אלא שכניו, ע"ש. וק"ס אליהו ובה מפרש קשית מ"א והעלה כדעת רמ"א, ע"ש:

[ג] שְׂבָבִיתוֹ. עבתי. וכתב בדברי יוסף סימן ט: ראובן יש לו בית בחוץ העיר לצורך טלאת העבדוים והם שכירי חרש, אין ראוי להקל טמטת דעת הרמב"ם, כיון שהרבה מפרשים דעת הרמב"ם להחמיר לשפלות ישראל ע"י עשה עושה בשבת ואפלו בקבלות שלא על זמן אף הטר בביתו של ישראל, אף בכה"ג שהישראל אלו דו שם ואין שם כ"ב שיתירוהו או אם יצאה בעצמה ויבולת סגור באפן שהשכרים בשוק לא יגישו שהפועלים עושים שם מלאכה, יש להמיר, ע"ש. ועין בשו"ת מים רבים ט"ו טרטריו שחולק על דברי יוסף כזה וכתב דכיון והוא בחוץ ביתו של ישראל אין חילוק בין איך רואים לליבא רואים, ע"ש:

באור הלכה

משנה ברורה

(ט) וְאֶף־עַל־פִּי נְכוּי. אֲשֶׁרָה וְרַחֲמִים קָאִי, דְּהַמְחַבֵּר מִרְי בְּשִׁכְרוֹת, וְהוּא מוֹסִיף דָּאָף אֲרִיסוֹת מִתֵּר, וְהַמְחַבֵּר גַּם־כֵּן סְבִירָא לֵה כֵּן, דְּמַשְׁעֵם נַה הַתִּיר בְּשִׁכְרוֹת, כְּגַל, אֲלֵא שְׁהוּא בְּאֵר בְּהוּרָא: (י) רַק לְשִׁלֵּשׁ וְכוּי. וְרוֹקֵא בְּזוֹה, שְׁמוֹנֵן לַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי חֶלֶק בְּתַבּוּאָה, אֲכָל אֲכָל אֵם שְׂכָר הַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי לְעַבְדוּ בּוֹ כֹּל הַשָּׁנָה וְשִׁטְל הַיְהוּדִי כֹל הַתַּבּוּאָה מִהַשָּׁנָה, אָף דְּמַדִּינָא בְּזוֹה גַּם־כֵּן שְׂרִי, דְּהַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי אֲדַעְתָּה דְנִפְשָׁה עַבִּיד, דָּאָף אִם לֹא וְיַחֲרַשׁ וְיַקְצֵר הַשָּׂדֶה בַּשַּׁבָּת יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בַּחֵל, וְקַמְהַר בְּשָׂבִיל עֲצֻמוֹ, מִכֹּל מְקוֹם אֶסוּר, דְּיַבּוּאוּ לְחִשְׁדוֹ בְּשִׁכְרִי־יוֹסֵם⁽¹⁾ וְלֹא יִחְלוּ בְּאֲרִיסוֹת,

להשכירו או לתנו באריסות, אסור להשכירו לאינו־יהודי וכו', משמע דלהקרא בעינו רבא, וכן משמע מלשון השלחן ערוך בענין ב: * ויחזר והשכירם. עין במשנה ברורה ששקנו: יש אומרים דבשכירות נמי וכו', הוא דעת הט"ו וכן משמע מלשון אברקם, כן כתב הפרי"מקדים, אבל דעת מהר"שלוס וכן מה"אדם קאליה רבה, ובאמת מסתברא בזה, דהא משמע בקמרא דשכירות לא שכיחא קליקף, וממילא שם בעליו הראשון האיניר יהודי עליו אף עתה יחלו דשכיריו של הראשון הוא, וק"שנרע להם דמישראל הוא וינע גם זה דשכר מישראל, אם לא שישב בה הישראל כמה שנים ונתפרסם לכל, או יש לצין כנה"מ:

כְּשִׂינָאוּ לְבַסוּף שְׂאִין לוֹ שׁוּם חֶלֶק בְּפִרוֹת הָאֶרֶץ, וְיִדְלַקְמוּן בְּרִישׁ סִימֵן רַמְד. (יז) וְדַע, דְּבַמְקָרָחַן כְּהַאי גִּוּנָא, דְּהִינּוּ שְׂשׂוֹכְרֵי אֲיִנוֹ־יְהוּדִי לְעַבְדוּ בּוֹ כֹּל הַשָּׁנָה וְשִׁטְל הַיְהוּדִי כֹּל הַחוּץ שֶׁל הַשַּׁבָּתוֹת, מַדִּינָא אֶסוּר, (יג) וְהוּא הָדִין בְּרַחֲמִים בְּאֶפְסוֹן זֶה, דְּהַא דְשָׂרִינָן מִתְחַלֵּה מַדִּינָא, הֵינּוּ דוֹקָא בְּשָׂדֶה וְכוּמָה דְהַמְלָאכָה קְצוּבָה וְאֶפְשֵׁר לְהַשְׁלִימָה כְּכֹל עַתָּה, דְּאֵין רוּחַ לַיִּשְׂרָאֵל בְּמַה שְׁעוֹשֶׂה הַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי בַּשַּׁבָּת, דָּאִם לֹא יַעֲשֶׂה הַיּוֹם יַעֲשֶׂה בַיּוֹם אַחֵר, אוֹ אִמְרִינָן אֲדַעְתָּה דְנִפְשָׁה עַבִּיד; אֲבָל בְּמִקְרָחַן וְרַחֲמִים, דְּהַמְלָאכָה אֵינָה קְצוּבָה וְכֹל יוֹם רוּחַ לַעֲצֻמוֹ, דָּאִם לֹא יַעֲשֶׂה יוֹם אַחֵר יִפְסִיד הַיִּשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הַיּוֹם, (יד) אִם־כֵּן עַקֵּר הַמְלָאכָה בְּשָׂבִיל יִשְׂרָאֵל הוּא וּמַדִּינָא אֶסוּר כְּמוֹ שְׂכִיר־יוֹסֵם, דָּאָף דְּמִקְבֵּל שְׂכָר לֹא אִמְרִינָן אֲדַעְתָּה דְנִפְשָׁה עַבִּיד, הוּאִיל וְנִהְיֶה הַיִּשְׂרָאֵל מִמְלַאכַת שַׁבָּת וְאֵפְלוּ לְהַטִּי' לְקַטְוֵן רַמְדוֹ סַעִיף־קַטְוֵן הַ דַּמְתִּיר לְהַרְמַבִּים, נִרְאֶה דְאֶסוּר גַּם־כֵּן כְּזוֹה מַדִּינָא, דְּרַגְלֵי לְהַקְפִּיר עַל הַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי כְּשִׁמְכַטֵּל אֵיזוּה יוֹסֵם; וְכֵינּוּן דְּמַדִּינָא אֶסוּר, אֵפְלוּ נִתְפָּרֵסם שְׂשִׁכְרוּ לְשָׁנָה, וְגַם הוּא חוּץ לְתַחוּם דְּאֵין בּוֹ מִשׁוּם מִרְאִית הַעֵינַן, גַּם־כֵּן אֶסוּר, וְאֵין הַתֵּר כִּי אִם הֵיכָא דִּישׁ לַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי קָצַת חֶלֶק בְּרוּחַ הַשַּׁבָּתוֹת⁽¹²⁾, דְּאִז אִמְרִינָן דְּאֲדַעְתָּה דְנִפְשָׁה עַבִּיד, וּמִתֵּר בְּרַחֲמִים וְגַם בְּמִקְרָחַן בְּמִקּוֹם שְׁחַפְרָסם הַדָּבָר, וְכַבְסִיעִי כִי, וְכַל־שֶׁכֵּן שְׂמַתָּר (טו) הֵיכָא שְׂפוּכְרוּ לוֹ לְגַמְרִי בְּכֹל עֲרֻב־שַׁבָּתוֹ: **ב** (יא) מִתֵּר וְכוּי' אוֹ לְתַנּוּם וְכוּי'. דְּתוֹ לִיבָא חֲשָׁאִיא⁽¹¹⁾, וְאָף דְּאֵין דְּרַחַן אוֹתוֹ הַמְקוֹם אוֹתוֹ הָאִישׁ רַק לְהַשְּׂכִיר, מִכֹּל מְקוֹם מִתֵּר גַּם בְּאֲרִיסוֹת, דְּיִחְלוּ דְהַשְּׂכִירוּ לוֹ: (יב) רַק שְׂכָרָם. בְּבֵית־יוֹסֵף הַבַּיִת בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַגִּאוּנִים, דְּהוּא הָדִין אִם קָנָה מֵאֲיִנוֹ־יְהוּדִי וְחָפֵךְ קָרָם שְׁיִשַּׁב בָּהּ הַשְּׂכִינִים, דְּלֹא נִקְרָא שְׂמוֹ עָלָיו, וְיֵשׁ לְסַמֵּךְ עַל זֶה (מ"א וּש"א): (יג) מֵאֲיִנוֹ־יְהוּדִי, דָּאִם הֵיךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִרְאֶה דְאֶסוּר, דְּעַל־יַד־יָדָהּ יִחְשְׁדוּ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעַל הַמְקָרָחַן שֶׁהַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי הוּא שְׂכִיר יוֹמוֹ: (יד) וְתוֹר וְהַשְּׂכִינִים. יֵשׁ אִוְמָרִים בְּשִׁכְרוֹת נְמִי אֵינוּ מִתֵּר אֲלֵא כְּשֵׁלֵא יֵשַׁב בָּהּ הַיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַבֵּית־יוֹסֵף כְּנֶהֱ. אֲבָל הַעֲלִיָּה רַבָּה וְשָׂאִר אַחֲרוּנִים כְּתוּב, דְּבַשְׂכָּרוּ אֲיִנו בְּרַשׁוֹת־הַרְבִּיבִים, רַק בְּחִצּוֹ בְּאֶחָד מִתְּבֵית־דִּינָה שְׁלוֹ, וְלִכְךָ אִם אֵין רוֹחֲצִין בּוֹ בַּחֵל אֲלֵא אוֹתוֹן (טו) בְּבֵית־דִּינָה. הֵינּוּ שֶׁהַמְקָרָחַן אֵינוּ בְּרַשׁוֹת־הַרְבִּיבִים, רַק בְּחִצּוֹ בְּאֶחָד מִתְּבֵית־דִּינָה שְׁלוֹ, וְלִכְךָ אִם אֵין רוֹחֲצִין בּוֹ בַּחֵל אֲלֵא אוֹתוֹן שְׂבָבִיתוֹ שְׂרִי, (טז) אֲנִישֵׁי אַחֲרוּם לֹא יַדַּע אִם יֵשׁ שֵׁם מִקְרָחַן⁽¹³⁾, וְאוֹתוֹן שְׂבָבִיתוֹ הַיּוֹדְעִים מִזֶּה גַּם הֵם יוֹדְעִים שֶׁהַשְּׂכִיר לַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי, אֲבָל כְּשִׁרוֹחֲצִין בּוֹ גַּם אֲנִישֵׁי אַחֲרוּם, הֵלֵא נִתְפָּרֵסם שִׁישׁ שֵׁם מִקְרָחַן, וְאוֹתוֹן הַמְקָרָחַן נִקְרָא מִכְּבָר עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל, וְכַשִּׂינָאוּ אַחֲרֵי־כֵן שְׂעָשֵׁן יוֹצֵא מִמֶּנּוּ בִימֵי הַשַּׁבָּת, יִחְלוּ דְבְשִׁלְחוֹתוֹ הַסִּיקוֹ הַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי, וְכֹל זֶה כְּשֶׁהוּא בְּבֵית־דִּינָה שְׁלוֹ, אֲבָל אִם הוּא עוֹמֵד בְּרַשׁוֹת־הַרְבִּיבִים בְּמִקּוֹם רֹאִים, אוֹ אֵפְלוּ אִם אֵינִים רוֹחֲצִין בּוֹ רַק אוֹתוֹן שְׂבָבִיתוֹ, מִכֹּל מְקוֹם אֶסוּר, דְּהַא הַכֹּל יוֹדְעִים שֵׁישׁ שֵׁם מִקְרָחַן וְאֵין הַכֹּל יוֹדְעִים

שער הציזין

(א) מִגְּוֹנְאֲבָרְתָם מִלְקַטְוֵן סִימֵן רַמְדוֹ סַעִיף א. וְכַשִּׁיטת הַרְמַבִּים וְהַרְרִין שֵׁם: (ב) בֵּית־יוֹסֵף בְּשֵׁם מַהֲרִיא וּמְגוֹנְאֲבָרְתָם וּמְאִמְרִינָן דְּכִי חֲשִׁיאֲרָם, דְּלֹא כְּבִיח: וְאָף שְׂאֵלָה רַבָּה יֵשׁ דְּבִיר הַבֵּית, הַשִּׁיגוּ כְּמַה אַחֲרוּנִים עַל זֶה, וְאָף הַטִּי סְבִירָא לֵה לְאֶסוּר דְּלֹא כְּבִיח, אֲלֵא שֶׁהַטִּי הַשִּׁיג עָלָיו מִשׁוּם דְּאֵין קִימָא לֵן בְּסִימֵן רַמְדוֹ כְּהַרְרִין וְהַרְמַבִּים דְּבַקְבִּלְנוֹת אֶסוּר, וְשֵׁם הוּא רַק מִפְּנֵי מִרְאִית הַעֵינַן, וְהַתְּאֲרוּנִים הַפְּסִימֵי בְּבֵית־יוֹסֵף בְּשֵׁם מַהֲרִיא דְּמַדִּינָא אֶסוּר: (ג) מְגוֹנְ אֲבָרְתָם וּש"א: (ד) מְגוֹנְאֲבָרְתָם וּש"א וְגַל, וְאָף דְּכַמְגוֹנְאֲבָרְתָם סִיס עוֹד דָּאָף אִם לֹא יַעֲשֶׂה הַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי בַּשַּׁבָּת יַעֲטוּף לְשִׁלְטֵם לוֹ, עֵינּוּ בְּפִירִי־מְקָדִים שֶׁהַפְּסִים דְּאֵין תְּלוּי בְּזוֹה, וְעֵינּוּ בְּכּוּבִישִׁי־שְׂדֵה, וְעֵרִיף עֵינּוּ בְּמַרְטָז זֶה: (טו) וְכֵהָ לֹא שֶׁךְ שְׂכִיר־שַׁבָּת, דְּעַל עַח הַמְכִינָה קָנִי לוֹ לְהַאֲיִנוֹ־יְהוּדִי לְגַמְרִי, אֲבָל בְּשִׁכְרוֹת עֵרִיף שִׁהִיָּה דוֹקָא בְּהַבְלָנָה [פמ"ג כ"י ח"ג סק"ד]: (טז) אֵלִיָּה רַבָּה וּמַמְרִי־קוֹדִי:

מילואים

הלכות שבת סימן רמב

המשך מעמוד ב

קודם שקיעת החמה, זמן התשלום הוא ביום עד שקיעת החמה. ואם בעל הבית קיבל עליו שבת מבעוד יום, דעת הגרי"ח קייבסקי (מלכים אמנוך פ"ג הע' ט) שיכול הוא להקנות את המעות לפתול מבעוד יום בקנין חצר ואגב, או בקנין ארזיתא, דהיינו שיודה בפני שני עדים שמעות אלו הן של הפועל, ויקיים בזה מצות "ביומו תתן שכר", ולמרות שאסור להקנות בשבת, מימ לצורך מצוה מותר, כמבואר בש"ע לקמן (סי' תמד ס"ד) ובמשגיב שם (סי' טז).

16) משמע שבלא זה היתה מצות עשה של 'עונג שבת' דוחה את הלאו של "בל תלין", למרות שבזמן שעובר על הלאו עדיין אינו מקיים את מצות 'עונג שבת' (מלכים אמנוך שם).

17) ואפילו אם יש לו רק דברי מאכל העומדים למכירה, כתב בספרו אהבת חסד (שם ס"ו) שנחשב כמו שיש לו, וחייב למוכרם כדי לשלם את שכר הפתול.

מאורו המאכל עד מלפני התקנה, כתב הרא"ש (חולין פ"א ס"י כג) שדין אכילתו תלוי בספק הנמרא שם.

[ביה"ל ד"ה לנדב]

שגמר לו היום¹⁴) וכו', כדי לקיים מה שכתוב "ביומו תתן שכרו"¹⁵) וכו', ונדתי לא-העשה וקשה¹⁶) וכו', דאינו שובר קיבל תלין¹⁷).

14) משמע שאם לא תבעו, אף על פי ששכר גמור הפועל את מלאכתו, יכול בעל הבית לקנות במעותיו צרכי שבת. אמנם בספרו אהבת חסד (ח"א פ"ט אות ט) כתב, שיש לבעל הבית להזהר שלא להוציא מעותיו לסחורה לאחר שגמר הפועל את פעולתו, ואף על פי שלא תבעו הפועל. ובטעם הדבר כתב שם (נתיב החסד סי' כד-כה), שחייב מצות עשה של "ביומו תתן שכר" חל מיד עם גמור הפעולה, ולמרות שעדיין לא תבעו, מימ בודאי יתבעו קודם שיעבור הזמן.

15) ואף על פי שזמן התשלום על פעולת יום הוא בלילה ולא ביום, כתב בספרו אהבת חסד (שם ס"ב) שבערב שבת שהמנהג הוא לפסוק ממלאכה

הלכות שבת סימן רמב

המשך מעמוד 4

עוד כתב שם, שהטעם השני לא נאמר אלא על המנהג ללוש בערב שבת, ולא על המנהג ללוש בערב יום טוב, ולפי דבריו, המנהג ללוש בערב יום טוב הוא לאו דוקא ביום, אלא הוא הדין בלילה שלפניו.

[משגיב סי' ז]

וְאֵף זֶה מְקַטְהַם הַכֶּשֶׁר בֵּין דְּפֵי הַעֲשָׂה³³).

33) והוא הדין שאר תבשיל שיש אוכל בין רפי עיסתו, דעת הגרי"ח שיינברג (חידושי בתרא) שהוא בכלל מנהג זה.

[ביה"ל ד"ה והוא]

דְּקַטְיָנִים קִנְהָ קְבוֹד שְׁמֵהָ³⁴).

34) ודוקא בזמנם, שהיו אופים במאפיה לחם לשבת כמו ליום חול, אבל בזמננו שאופים חלות מיוחדות לשבת, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ז תשובה א) שאין זה מחסר בכבוד השבת. ודעת הגרי"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"א הע' 30), שהמתענג מחלה של האופה יותר מאשר מחלה ביתית, רשאי ליקח חלה מן האופה, ואינו מחסר בכך בכבוד השבת, כיון שישוד המנהג ללוש חלות בבית הוא כדי לקיים בכך את מצות 'עונג שבת'.

ונמשך זמן, אסור לעשותו בערב שבת. והוסיף, שלדעת הא"ר אפשר שמותר לכבס שלא לצורך שבת [שלצורך שבת צריך לכבס לפני ערב שבת].

[משגיב סי' ו]

מְקַלְל קְבוֹד שְׁבֶת יוֹם־טוֹב³⁵) וכו', כדי לקיים מִצְוַת חֲלֵה³¹) וכו', שְׁנִבְרָא בְּעָרְב־שְׁבֶת³²).

30) ולא דוקא לישא ואפיה, אלא הוא הדין הכנת שאר המאכלים של שבת, דעת הגרי"ח קרליץ (חוט שני ח"א פ"ב סי' א) שהם בכלל מנהג זה, ויש בזה משום 'כבוד שבת' כשהכנתם נעשית בבית.

31) ושיעור הענישה שצריך להפריש ממנה חלה עם ברכה, דעת החזו"א (שיעורין דאורייתא ענף טז שיעור המצוות אות כ) שהוא כשיש בעיסה 2250 גרם קמח, ודעת הגרי"ח נאה (קונטרס השיעורין להגרי"ח נאה) שהוא כשיש בעיסה 1660 גרם קמח.

32) ולפי טעם זה, דעת הגרי"ח קרליץ (חוט שני ח"א פ"ב סי' א) שאין ללוש בליל שיש, אלא דוקא ביום שיש שהרי אז אבדה חלתו של עולם, מה שאין כן לפי הטעם הראשון, ומעיל ללוש אף בליל שיש.

הלכות שבת סימן רמג

המשך מעמוד ג

[משגיב סי' ח]

וְהוּא אֲסוּר גְּמוּר³⁶) וכו', גְּסֵפֶן צִרְיָה לְקַחוּת בְּיָדוֹ³⁷).

36) ובטעם האיסור כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' שבת ה"א), שלא תהא השבת קלה בעיני ישראל, ורש"י כתב (עבודה זרה טו, א), שאסור לעשות כן משום 'ידבר דבר', ובמקום אחר (שבת קנ"ג, א) כתב, משום שנכרי המחלל שבת בציווי הישראל נחשב כשלוחו של הישראל, וביאר הערוך השלחן (ס"ד), שלמרות שאין שלוחות לנכרי, מימ לחומרא יש שלוחות לנכרי. וכתב בשו"ת אבני נור (א"ח סי' מג סי' ו), ששני הטעמים נצרכים, שהרי לטעם של 'ידבר דבר', אין לאסור אלא כשאומר לנכרי בשבת לעשות מלאכה, אבל כשאומר לו קודם השבת לעשות מלאכה בשבת, הרי זה מותר, ולפי הטעם של שלוחות, אין לאסור אלא כשעשה הנכרי את ציוויו של הישראל בשבת, אבל

קבלן החשוד על חילול שבת שלא יבנה לו בשבת, ונראה היה שאפשר להאמינו על כך, שיתכן שאין בזה משום 'לפני עור' [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' קסג סי' יא, וסי' קסט סי' יז)].

[משגיב סי' ט]

וְיִאָמְרוּ הַבְּרִיּוֹת דְּשִׁכְרִיּוֹם הוּא וְשִׁלּוּחוֹ הוּא³⁸).

38) ואף שלענין נכרי העובד אצל הישראל בקבלנות, כתב בביה"ל לקמן (סי' תמו ס"ג ד"ה האיני יהודי), שמשמע מהש"ע (שם ס"א) שמותר לו לפסוק עם הנכרי שיעשה מלאכתו בקבלנות, וכשתבוא השבת ימחה בו וימנעו מלעשות כן, כאן משמע שאינו יכול לסמוך על כך שכשתבוא השבת ימחה בנכרי וימנעו מלעבוד במרוץ בשבת. ובטעם הדבר ביאר בביה"ל שם, שכיון שהמרוץ שכור לנכרי, ודאי שלא ישמע לו להפסיק לעבוד בו בשבת.

מילואים הלכות שַׁבַּת סִימָן רמג המשך מעמוד קודם

שם (סי' יט) שכיון שעושה את המלאכה בשכירות, הרי הוא כשלוחו של הישראל ואסור הדבר מעיקר הדין.

ואם ראה הישראל שרוצה הנכרי להדליק נר בשבילו, כתב המשגיב לקמן (סי' רעו ס"ק יא ובשע"צ שם סי' טו) שחייב למחות בו אפילו כשעושה זאת בקבלות, ואפילו בבית הנכרי, שכיון שעושה זאת בשביל שיהנה הישראל בשבת, והנר הוא של הישראל, נראה הנכרי כשלוחו. ואם היה לישראל נר דולק, והדליק לו הנכרי נר נוסף, או שהוסיף שמן לנר שדלק זה מנכרי, כתב שם (במשגיב סי' לו) שחייב הישראל למחות בו. אמנם, בהי"ל לקמן (סי' שז ס"ב ד"ה ואפילו) מבואר, שאין הישראל חייב למחות בו, שכיון שכבר היה נר דולק, אין הישראל נהנה ממלאכת הנכרי. ונכרי שבא לבכות את האור בשביל ישראל, דעת הגר"ח פ"י שייברג (חי' בתרא מהר"ב סי' ה) שאין הישראל חייב למחות בו, כיון שאין הישראל נהנה מהכבוי. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (מלכים אמנך פ"ד הע' ד), שאף באופן זה חייב הישראל למחות בו.

כשאומר לנכרי בשבת לעשות עבורו מלאכה לאחר השבת, הרי זה מותר. ובטעם הדבר כתב לקמן (סי' רעו ס"ק יא), שלא יחדוהו שעושה הנכרי מלאכה בשליחותו. והלבוש (סי'א) כתב הטעם, שכיון שנאמר "לא יעשה כל מלאכה", משמע שאסורה אפילו מלאכה הנעשית מאליה על ידי נכרי.

ונכרי העושה מלאכה בשביל ישראל בשבת בקבלות או בטובת הנאה, כתב השו"ע לקמן (סי' רנב ס"ב) שאין הישראל חייב למחות בו אלא כשעושה את המלאכה בבית הישראל, אבל כשעושה את המלאכה בביתו, אין הישראל חייב לילך לביתו ולמחות בו אפילו כשיודע שעושה מלאכה עבורו. ואם הלך הישראל לבית הנכרי וראה שעושה מלאכה בשבילו בטובה הנאה, כתב המשגיב שם (סי' כב) שחייב למחות בו, שכיון שאין הנכרי מקבל שכר עבור מלאכתו, נראה שעושה כן בשליחותו. ונכרי העושה מלאכה בשביל ישראל בשבת כשכיר יום, כתב המשגיב שם (סי' כג) שחייב הישראל לילך לביתו ולמחות בו, וביאר בשע"צ

הלכות שַׁבַּת סִימָן רנג המשך מעמוד 42

51) ואם מכסה את הקיריה בבגדים מלמעלה, אלא שאין הבגדים נוגעים בקיריה, כגון שהניחם על גבי כלי רחב המונח על הקיריה, כתב בהי"ל שם (ד"ה נוגעים) שנחלקו המג"א (שם סי' יח) והא"ר (שם סי' יח), אם הטמנה במקצת מותרת לדעת הרמ"א גם באופן זה.

[משגיב סי' מט]

יְשַׁרְיָהוּ.

52) והחזירא כתב (א"ח סי' לו ס"ק י"ד ד"ה ובר"מ), שאין מקום להקל בזה כדעת הרמ"א, וכל שהקיריה נוגעת בגחלים אף על פי שמגולה מלמעלה, נחשב הדבר כהטמנה.

[ביה"ל ד"ה ואם החזירא]

ויקרי דאין פִּשְׁתְּוֹנָה אֶסוֹר לְדַבְּרֵי הַבַּל, דְּאֵי לֹא הָיָה אֵין לְהַתְּמִיר בְּדִבְרֵי הַבַּל. 53) ובטעם הדבר כתב במשגיב לקמן (סי' שיח ס"ק ב), שבכל מקום שיש ספק אם הדבר אסור, אין לאסור בדיעבד מדין מעשה שבת, שכיון שאסור מעשה שבת אינו אסור אלא מדורבנן משום קנס, ספק דרבנן לקולא.

[ביה"ל ד"ה אלא]

דְּאֶפְלוּ גְרוּסָה הַקְּטוּמָה לֹא מְהֵי קְוָה. 54)

54) ובטעם הדבר כתב (בהגהותיו לשו"ע, ובהוספות רע"א ר"פ כ"ד), שקודם שנתבשל התבשיל כמאכל בן דרוסאי, יש לחוש שמא יבא לידי הגסה, וכמו שכתב השו"ע לעיל (סי' רנב ס"א) לענין דיוסמנים. [אמנם לפי מה שכתב המשגיב לקמן (סי' שיח ס"ק ב), שאף אם נתבשל כמאכל בן דרוסאי יש בו משום בישול, הוא הדין שיש בו משום הגסה, כמבואר בשע"צ שם (סי' קמח)].

[ביה"ל ד"ה ונהגו]

וְכַפֵּי שִׁפְתַי הַרְמִי"א. 55) וכי, מְכַשֵּׁל קְלִי-צְנֹפוּ קָיָם הַשְּׂכָה. 56) ולסלקו מן הַאֲשֵׁר. 57) ואף מנהג הספרדים להקל בזה כדעת הרמ"א, וכמו שכתבו הכף החיים (סי' כג), ובשרית אור לציון (ח"ב פ"ז תשובה ה).

56) והחזירא צידד (א"ח סי' לו ס"ק ג ו-ו). שמוותר להשהות תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אף לכתחילה [וראה שם שחלק על הביה"ל בהבנת דברי הרא"ש]. והוסיף, שיש להקל בדבר גם כשמצטמק יפה לו [וראה מה שכתבנו במשגיב לעיל (סי' ט"א)].

57) בביאור דבריו כתב החזירא (שם סי' ג), שזוהי כשהתבשיל מצטמק יפה לו, אבל כשהתבשיל מצטמק ורע לו אין צריך לסלקו.

הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם), שאף אם אין הקיריה מגולה אלא קרוב לשליש מהיקפה, די בכך כדי שיוחשב הדבר כהטמנה במקצת. ואם גילוי הקיריה הוא במקום שאין כנגדו תבשיל בקיריה, כתב בשרית אגרות משה (א"ח ח"ד סי' ע"ד הטמנה אות ד) שאם גילה מקצת מאותו מקום, עדיין נחשב הדבר כהטמנה ככולו. ודעת הגר"ש איערבך (שבות יצחק שם עמ' רמח) שכיון שדרך המטמנים היא לכסות את כל הקיריה גם כנגד המקום שאין בו תבשיל, מועיל גילוי חלק חשוב מאותו מקום להחשיב הטמנה זו כהטמנה במקצת. וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שם) לגבי בקבוק עם אוכל, שאם האוכל הוא רק מיעוט בטובה הכלי, יכול לטמון את הבקבוק במים כנגד האוכל, שהרי רוב טובה הבקבוק מגולה [וכדעתו, שרוב טובה הדפנות צריך להיות מגולה].

וסיר המיועד לבישול אינו [קראקאטא], המורכב מכלי קיבול העשוי חרס שבו מכניסים את התבשיל, וממכשיר חימום המקיף את כלי החרס, כתב הגר"ש איערבך (מכתב בספר ארחות שבת ח"א עמ' תקמב, וע"ש עמ' תקלט) שאף על פי שיש מיעוט אחר בין מכשיר החימום לקיריה, והקיריה מגולה מלמעלה, מימ נחשב הדבר כהטמנה ככולו בדבר המוסיף הבל, מאחר שכך היא דרך הבישול בכלי זה בימות החול, ואסור ליתן בתוכו תבשיל אלא אם כן יניח קיריה מפח בין קיריה התבשיל למכשיר החימום, שבו מגלה ברעתו שרוצה למעט מחום המכשיר, ובאופן זה מותר להניח שם תבשיל שהתבשל כל צרכו אף אם הוא מצטמק יפה לו [הוסיף, שטוב שתהיה המחיצה בולטת וניכרת].

אמנם, אם גוף החימום מותקן בתחתית הסיר ולא בצדו, הורה הגר"ש איערבך (שם עמ' תקלט) שיש להחשיב זאת כהטמנה במקצת, גם אם דפנות הכלי החיצון מקיפות את כל הקיריה.

וכן דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת שם) שנתנית תבשיל בסיר זה נחשבת הטמנה, אלא שהוסיף, שאם יגביהו את הקיריה באופן שבלטו חלק מהדפנות לחוץ, יהא מותר להניח תבשיל בתוכו, כיון שבאופן זה רוב שטח הקיריה מגולה, והיינו השטח שלמעלה בצירוף תחתית הקיריה וחלק הדפנות הבולט מחוץ לסיר.

מאידך, דעת הגר"ש וואנר (מכתב שם עמ' תקמ"ד), שאף שיש מקום להחמיר בדבר, מימ קשה למחות ביד המקלים, שכיון שהקיריה מגולה מלמעלה, יש מקום להחשיב את הדבר כהטמנה במקצת, דמותרת לדעת הרמ"א. [ובסירים שמורכב בהם טרנסוסטאט, יש לברר את צורת ההשתמשות המתרת, כיון שחזרת התבשיל בשבת עלולה להביעיר את גוף החימום].